

Welkom bij je eindexamen Nederlands! We toetsen hierin je lees-, schrijf-, analyse- en interpretatievaardigheden, en je vakinhoudelijke inzichten.

Opgave 1: analyseren vanuit ‘taal als systeem’-perspectief

Op 16 maart 2020 hield premier Rutte een toespraak die 7,5 miljoen Nederlanders live bekeken. Nog eens miljoenen lazen de toespraak daarna op de website van de overheid. Ruttés toespraak werd in de Nederlandse pers vaak vergeleken met de toespraak die premier Den Uyl hield toen in 1973 de oliecrisis uitbrak. Hieronder vind je uit Den Uyls toespraak een fragment (fragment 1), gevolgd door een fragment uit de toespraak van Rutte (fragment 2).

- A. Maak een taalkundige analyse van de verschillen tussen deze twee fragmenten. Taalkundig wil hier zeggen dat je in ieder geval let op verschillen in syntax (grammatica), semantiek (woordkeuze) en pragmatiek (aanspreekvormen).
- B. Maak eenzelfde analyse, maar nu van de overeenkomsten.
- C. Kun je een verschil dat je constateerde, verklaren vanuit het verschijnsel taalverandering en/of taalvariatie?
- D. Kun je een algoritme (een aantal stappen die een computer moet maken om zijn doel te bereiken; het doel is hier ‘een vergelijking maken’) bedenken die je een computer geeft om deze twee fragmenten taalkundig te vergelijken?

Fragment 1

Wij moeten beseffen met elkaar dat we niet kunnen voortgaan met het verbruik van beperkte voorraden brandstoffen en grondstoffen, zoals wij in de laatste kwarteeuw hebben gedaan. Zo bezien keert de wereld van voor de oliecrisis niet terug. Wij zullen ons blijvend moeten instellen op een levensgedrag met een zuiniger gebruik van grondstoffen en energie. Daardoor zal ons bestaan veranderen. Bepaalde uitzichten vallen daardoor weg, maar ons bestaan hoeft er niet ongelukkiger op te worden.

Bron: Dik Verkuil, *De gedrevene: Joop den Uyl 1919-1987*. Amsterdam 2019.

Fragment 2

Ik wil eindigen met deze oproep: bij alle onzekerheden die er zijn, is er één ding volstrekt duidelijk: de opgave waar we voor staan is heel groot en we moeten dit echt met 17 miljoen mensen doen.

Samen komen we deze moeilijke periode te boven.

Bron: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/toespraken/2020/03/16/tv-toespraak-van-minister-president-mark-rutte>

Opgave 2: analyseren vanuit individueel, cognitief en emotioneel perspectief

Er was eerst veel lof voor de toespraak van Rutte, maar daarna ook kritiek. Wat Nederlanders nu echt moesten doen, werd in die eerste helft van maart 2020 onvoldoende duidelijk uit overheidscommunicatie, betoogde onder anderen Bregje Holleman (universitair hoofddocent taal en communicatie aan de Universiteit Utrecht) in de *Volkskrant*.

Holleman gaf schematisch aan hoe het wel zou moeten: geef “één hoofdregel [...]. Met duidelijke instructies wanneer je moet afwijken van die hoofdregel. ‘Het doel is x of y, en daarom is het nodig dat u a of b doet, of nalaat’. (<https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/asocialen-in-het-park-nee-de-adviezen-waren-te-vaag~b3d10efa/>).

- A. Holleman had het in de *Volkskrant* niet over de toespraak van Rutte. Lees hieronder het deel van de toespraak van Rutte dat gaat over wat Nederlanders moeten doen. Dit deel heeft duidelijk niet de structuur die Holleman aanbeveelt. Welke structuur dan wel?
- B. Verklaar waarom dit deel van de toespraak van Rutte onduidelijkheid in de hand werkt. Analyseer één passage uit onderstaand fragment om je verklaring te onderbouwen.
- C. Herschrijf deze passage volgens het schema van Holleman.
- D. Op de website heeft men gekozen voor een bepaalde lay-out, die in het fragment hieronder overgenomen is. Welke lay-out zou volgens jou beter werken, en waarom?

Fragment 3

[...]

ik heb vanavond geen gemakkelijke boodschap voor u.

De realiteit is, dat het coronavirus onder ons is en voorlopig ook onder ons zal blijven. Er is geen eenvoudige of snelle uitweg uit deze zeer moeilijke situatie.

De realiteit is ook dat de komende tijd een groot deel van de Nederlandse bevolking met het virus besmet zal raken.

Dat is wat de deskundigen ons nu vertellen.

En wat zij ons ook zeggen, is dat we in afwachting van een vaccin of medicijn de verspreiding van het virus kunnen afremmen en tegelijkertijd gecontroleerd groepsimmunitet op kunnen bouwen.

Dat moet ik uitleggen.

Wie het virus heeft gehad, is daarna meestal immuun. Net als vroeger met de mazelen.

Hoe groter de groep die immuun is, hoe kleiner de kans voor het virus om over te springen op kwetsbare ouderen en mensen met een zwakke gezondheid.

Met groepsimmunititeit bouw je als het ware een beschermende muur om hen heen. Dat is het principe.

Maar we moeten ons wel realiseren dat het maanden of zelfs langer kan duren om groepsimmunititeit op te bouwen en in die tijd moeten we mensen die een groter risico lopen zoveel mogelijk afschermen.

Alles overziend, zijn er 3 mogelijke scenario's.

Het 1e scenario is: het virus maximaal controleren.

Dat leidt tot een beheerste verspreiding, onder groepen die het minste risico lopen.

Dat is het scenario van onze keuze.

Maximaal controleren betekent dat we proberen met maatregelen de piek in het aantal besmettingen af te vlakken en uit te smeren over een langere periode.

Maximaal controleren betekent dat we proberen met maatregelen de piek in het aantal besmettingen af te vlakken en uit te smeren over een langere periode.

Met deze aanpak waarin de meeste mensen alleen lichte klachten zullen krijgen, bouwen we immunititeit op en zorgen we dat de zorg het aankan.

Met als doel dat de verpleeghuizen, de thuiszorg, de ziekenhuizen en vooral de intensive care afdelingen niet overbelast raken. Zodat er steeds voldoende capaciteit is de mensen te helpen die het meest kwetsbaar zijn.

Het 2e scenario is dat we het virus onbeheerst zijn gang laten gaan.

Daarmee zou ons zorgsysteem in de piek van de besmetting volkomen overvraagd worden, waardoor er niet genoeg capaciteit zou zijn om

kwetsbare ouderen en andere patiënten met een hoog risico te helpen. Dat moeten we uiteraard koste wat kost voorkomen.

Het 3e scenario is dat we eindeloos proberen het virus tegen te houden.

Dat betekent dat het land helemaal op slot gaat.

Zo'n rigoureuze aanpak kan op het oog aantrekkelijk lijken, maar deskundigen wijzen erop dat het bepaald geen kwestie van dagen of weken zou zijn.

In dat scenario zouden we ons land feitelijk een jaar of zelfs langer moeten platleggen, met alle gevolgen van dien. En als het praktisch al zou kunnen – om mensen zo lang alleen met toestemming hun huis uit te laten komen – dan nog kan het virus meteen weer de kop opsteken als de maatregelen worden ingetrokken.

Nederland is een open land en zolang er geen vaccin is, zal het coronavirus als een golf door de wereld blijven gaan en ons land niet overslaan.

Alle adviezen tot nu toe, alle maatregelen die eerder zijn afgekondigd zijn op het 1e scenario van 'maximaal controleren' gericht.

Van de relatief eenvoudige richtlijnen om geen handen te geven, vaker handen te wassen en anderhalve meter afstand te houden tot ingrijpende maatregelen als het verbieden van grotere bijeenkomsten en sluiting van de horeca.

Bron: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/toespraken/2020/03/16/tv-toespraak-van-minister-president-mark-rutte>

Opgave 3: Analyseren vanuit sociaal-cultureel perspectief

Kort na Rutte hield ook koning Willem-Alexander een toespraak, op 20 maart 2020.

- A. Hieronder vind je uit beide toespraken het deel waarin respectievelijk Willem-Alexander (fragment 4) en Rutte (fragment 5) hun medeleven uitspreken. Benoem één verschil tussen dit deel van beide toespraken dat je verklaart vanuit sociaal-cultureel perspectief.

Fragment 4

Wij leven intens mee met de nabestaanden van de mensen die zijn overleden en met alle corona-patiënten, thuis of in een ziekenhuis.

Wij denken aan U in deze moeilijke tijd.

De maatregelen om de verspreiding van het virus af te remmen zijn noodzakelijk en ingrijpend. Ik begrijp Uw verdriet als U Uw geliefde, Uw moeder, vader, oma of opa niet kunt bezoeken in het verpleeghuis. Juist *nu* wilt U maar één ding: hun hand vasthouden. *Troost* geven.

Bron: <https://www.koninklijkhuis.nl/documenten/toespraken/2020/03/20/toespraak-koning-willem-alexander-in-verband-met-het-coronavirus>

Fragment 5

Ik wil aan het begin van deze toespraak mijn medeleven uitspreken met de families van de mensen die inmiddels aan het virus zijn overleden.

Iedereen die in het ziekenhuis ligt of thuis aan het herstellen is, wens ik veel beterschap en sterkte toe.

En ik wil me richten tot de ouderen en de mensen met een zwakke gezondheid.

Ik realiseer me dat u grote zorgen hebt. En daarom wil ik u zeggen dat het onze absolute prioriteit is de risico's voor u zo klein mogelijk te maken.

Bron: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/toespraken/2020/03/16/tv-toespraak-van-minister-president-mark-rutte>

In Corona-tijden hoor je op dit moment vaak een paar regels (zie fragment 6) uit een lied dat door Fluitsma & Van Tijn ooit is gemaakt bij een reclamespot voor een Nederlandse bank, maar dat langzamerhand is uitgegroeid tot een soort alternatief volkslied. Vergelijk die liedregels met de laatste zinnen uit de toespraak van Rutte (fragment 7). Betoog of Rutte in dit fragment wel of niet het type leiderschap vertoont dat past bij de leiderschapscultuur die in het lied van Fluitsma & Van Tijn wordt beschreven. Baseer je op betoog op twee argumenten.

Fragment 6

15 Miljoen mensen
Op dat hele kleine stukje aarde
Die schrijf je niet de wetten voor
Die laat je in hun waarde.

(bron: <https://www.songteksten.nl/songteksten/13772/fluitsma---van-tijn/15-miljoen-mensen.htm>).

Fragment 7

Ik wil eindigen met deze oproep: bij alle onzekerheden die er zijn, is één ding volstrekt duidelijk: de opgave waar we voor staan is heel groot en we moeten dit echt met 17 miljoen mensen doen.

Samen komen we deze moeilijke periode te boven.

Bron: : <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/toespraken/2020/03/16/tv-toespraak-van-minister-president-mark-rutte>

Opgave 4: analyseren vanuit historisch perspectief

Kijken we nog eens naar dat fragment uit de toespraak van Willem-Alexander (fragment 8, hetzelfde als fragment 4). Dat wordt hieronder gevolgd door een strofe uit het *Wilhelmus* (fragment 9), het lied waarmee Willem van Oranje - de 'ik' die in het lied aan het woord is - rond 1570 vanuit zijn ballingschap in Duitsland tot het Nederlandse volk sprak.

- A. Maak een analyse van de persoonlijke voornaamwoorden die in beide teksten gebruikt worden.

- B. Benoem een verschil, en verklaar dat uit verschuivingen in staatsvorm die zich tussen de 16^e en 21 eeuw in Nederlands hebben voorgedaan.

Fragment 8

Wij leven intens mee met de nabestaanden van de mensen die zijn overleden en met alle corona-patiënten, thuis of in een ziekenhuis.

Wij denken aan U in deze moeilijke tijd.

De maatregelen om de verspreiding van het virus af te remmen zijn noodzakelijk en ingrijpend. Ik begrijp Uw verdriet als U Uw geliefde, Uw moeder, vader, oma of opa niet kunt bezoeken in het verpleeghuis. Juist *nu* wilt U maar één ding: hun hand vasthouden. *Troost* geven.

Bron: <https://www.koninklijkhuis.nl/documenten/toespraken/2020/03/20/toespraak-koning-willem-alexander-in-verband-met-het-coronavirus>

Niet doet mij meer erbarmen
in mijnen wederspoed
dan dat men ziet verarmen
des Konings landen goed.
Dat u de Spanjaards krenken,
o edel Neerland zoet,
als ik daaraan gedenke,
mijn edel hart dat bloedt

Bron: <https://www.koninklijkhuis.nl/onderwerpen/volkslied/tekst-van-het-wilhelmus>

Opgave 5: schrijven

Maak beide schrijfp opdrachten.

- A. Je gaat een kort, ongevraagd advies schrijven aan iemand die je goed kent en die zich niet houdt aan de Corona-richtlijn 'blijf thuis als je ziek bent'. Diegene zit niet op dit advies te wachten, maar jij wilt het toch geven. Je weet namelijk zeker dat die persoon op het punt staat zijn/haar omgeving in gevaar te brengen, en wilt dat voorkomen. Doorloop de volgende stappen:

- a. stel je voor dat je degene die je advies wilt geven, buiten tegenkomt en maar dertig seconden hebt om hem of haar uit te leggen wat je advies is. Wat zeg je dan? Dit wordt de kern van je advies;
 - b. stel je vervolgens voor: degene die je advies geeft, heeft ook maar weinig tijd, maar kan één tegenvraag stellen als hij of zij de kern van het advies zou horen. Bedenk die tegenvraag;
 - c. je zult al snel veel meer dan één antwoord op die tegenvraag kunnen verzinnen. Schrijf er drie op;
 - d. schrijf nu in maximaal 10 zinnen je gehele advies op. Verwerk daarin de kern van je advies en de 3 antwoorden op de tegenvraag.
(bron: <https://schrijfakademie.nl/oefening/advies-vriendelijk-doch-dwingend/>, met hulp van Louise Cornelis)
- B. Schrijf een Instagramgedicht over Corona dat jouw gevoelens tijdens de *lock down* beschrijft. Instagramgedichten zijn korte gedichten die gedeeld worden via Instagram. Let bij het schrijven op:
- bij Instapoëzie gaat het vooral om toegankelijkheid: de teksten moeten 'instantly' (meteen) begrepen kunnen worden;
 - het gedicht bestaat uit maximaal 30 woorden (zodat het in het Instagram-vierkantje past).
- (bron: <https://schrijfakademie.nl/oefening/instagramgedicht/>, met hulp van Kila van der Starre en Jeroen Dera).

Els Stronks, april 2020